

x N5
58
v.1
1917/18
no. 12

Voorbeeld: het rhombische en hexagonale kristalstelsel. Natuurgegeven: het ei; kultuurproduct: de snede brood, het bord.

4. Bisymmetrisch, in twee doorsneden gelijk ontwikkeld.
Voorbeeld: het aangegroeid kristal. Natuurgegeven: de hoogere planten, de lagere dieren; kultuurproduct: de spijker.
5. Bisymmetrisch, in drie doorsneden ongelijk ontwikkeld.
Natuurgegeven: platte wormen; kultuurproduct: de naald, het zwaard.
6. Monosymmetrisch.
Natuurgegeven: de klimplant, het hoogere dier; kultuurproduct: de bijl, de wagen.
7. Asymmetrisch.
Natuurgegeven: de mensch; kultuurproduct: de ingewikkelde machines.

Het ligt in de rede, dat een dergelijke tabel ook is samen te stellen, waarin de vergelijking getroffen zou worden tusschen het natuurgegeven en de voortbrengselen der architectuur. Inderdaad leidt dit bij de differentiëring van bouwwerken tot merkwaardige bepalingen en laten zich tenslotte belangrijke conclusies trekken. Voor een deel zal de determinatie moeten geschieden aan de hand van gebouwen uit vroegeren tijd.

Diende bij de Grieken een bouwwerk uitsluitend als monument (grafteeken) dan werd het in de meeste gevallen als een ronde tempel gebouwd (monument van Lysikrates). Hetzelfde geschiedde bij de Romeinen (Mausoleum van Hadrianus). In zijn symmetrische ontwikkeling staat een dergelijk bouwwerk op de hoogte van de plant. Van gelijke waarde is het Dorische kapiteel.

Bij bouwwerken met een uitgesproken doel komt dadelijk het rechthoekige grondplan te voorschijn, b.v. de tempels voor den eeredienst. Wordt daarna nog een nieuwe functie ingevoerd, zooals in sommige godsdiensten de hemelstreken, dan heeft dit onmiddellijk ten gevolge, dat nog een nieuwe scheiding in het inwendige optreedt (de voorhof, het heilige, het heilige der heiligen). De christelijke kerk der middeleeuwen is op hetzelfde principe doorgebouwd (koor en schip). Deze gebouwen zijn monosymmetrisch en bevinden zich, volgens bovenstaande tabel, op de ontwikkelingshoogte van het hoogere dier.

Wat voor het goddelijke bouwwerk geldt is even waar voor het profane.

Op de ontwikkelingshoogte van de plant staan b.v. de kapberg (de open hooibergplaats) en de molen.

Monosymmetrisch zijn de meeste openbare gebouwen; zij staan dus niet hoger dan het hoogere dier.

De determinatie van het woonhuis is niet zoo eenvoudig. Schijnbaar doet zich hier de behoefte aan een voor- en achterzijde gevoelen, waaruit men zou besluiten tot asymmetrie. Maar dit verschil is niet ontstaan door het sterke, natuurlijke verlangen daartoe, doch door de toevallige plaatselijke omstandigheid (richting van de straat, vorm van het bouwterrein). Het is daarom zuiverder de vergelijking te treffen met het vrije landhuis in de zuidelijke landen, waar de ligging der vertrekken met bepaaldheid wordt voorgeschreven door de richting der hemelstreken. En niet moeilijk laat zich dan de verwantschap met het hoogere dier bepalen.

In de nieuwe bouwkunst wordt bij het zoeken van den volstrekten vorm ook dit laatste